

Dokovi Londona

KAMO jeziš, o, predivna lađo?, snatrio je nekad pesnik ležeći na žalu i posmatrajući kako veličanstveni jedrenjak uranja u izmaglicu pučine. A možda plovi, maštario je on, ka nekoj luci u Pacifiku. Zacelo je i taj jedrenjak jednom začuo neodoljivi zov i, sve klizeći uz Nort Forland i Rekalvers, zajedrio uzinom Temze što u londonsku luku vodi, pa uz niske obale Grejvsenda i Nortflita i Tilberija, sve dalje uz Irit Rič, Bejking Rič i Galion Rič, pa plovio pokraj plinara i pogona za preradu otpadnih voda ne bi li u dubokim vodama dokovlja pronašao mesto samo njemu namenjeno, baš kao putnik namernik što ga mesto u kakvoj postaji čeka. Tu je spustio jedra i usidrio se.

Među svitom brodova što morem plove, što nam se tako romantični, neobuzdani i nestalni mogu činiti, gotovo da nema onih što bar jednom sidro nisu spustili uz londonske dokove. Sa parnog remorkera sred reke posmatramo kako brodovi klize uzinom reke; po njima utisnuti belezi duge plovidbe. Pristižu veliki putnički brodovi, sa niskama visokih paluba, platnima povrh galerija i putnicima što se preko ograde naginju sve stišćući uz sebe prtljag, a dole u potpalublju, vrevu i žurba laskara – kući dolaze da se usidre uz dokove Londona, na hiljade ovakvih velikih lađa, svake sedmice. Kako one samo gordo jezde kroz pûk tovarnih brodova, pod teretom naherenih lađa ugljarica i barki sa crvenim je-drima što se njišu tamo-amo, čiji nevešt izgled vara, jer one dovlače ciglu iz Harviča i cement iz Kolčestera – ta, svi nešto posluju; ovom se rekom ne plovi iz zadovoljstva. Nošeni kakvom neodoljivom strujom, sa olujnih i mirnih voda, iz osame i tišine pristižu brodovi u svoje sudbinsko sidrište. Kad utihnu mašine i jedra se spuste, pomaljaju tada svoje vratove sjajni levkasti dimnjaci i visoki jarboli, nezgrapno štrkljasti spram pozadine od nizova radničkih kuća i tamnih zidova ogromnih stova-

rišta robe. I, gle, čudnog li preobražaja! Nestalo je onog nebeskog i morskog prostranstva po kojem su lađe mogle svoje katarke protezati i jedra nadimati. Čame ovde sapete kao kakva krilata bića što bi da se u nebo vinu, ali ih omča neke zamke privija tlu.

Dok nam rezak morski vazduh nozdrve golica, kako samo nadahnjuje prizor brodova koji Temzom pristižu – veliki i mali, izandali i veličanstveni, pa oni iz Indije, iz Rusije, iz Južne Amerike, pa brodovi iz Australije što dojezdili su iz sveta tišine, pustolovina i samotnjaštva, te klize tu, tik uz nas, ka svojoj mirnoj luci. Ali, čim lenger bace i dizalice krenu da izdužuju i njišu svoje vratove, romantika kao da iščili. A kada ostavimo za sobom usidrene brodove i zaplovimo Temzom ka Londonu, ukaže se, mora biti, najturobniji prizor pod kapom nebeskom – duž obala Temze nižu se brojna skladišta, sumorna i oronula izgleda. Leže tako zbijena sred krajolika što prerasta u kaljavu zaravan. Onako izandale i oronule, sve ih ruži beleg nemara. Razbijena prozorska okna niko zameniti neće. Zidovi jednog skladišta, ogareni plamenim jezicima i od jare potklopućeni, tužan su i sumoran prizor baš kao i okolna

skladišta. Pod visokim jarbolima i dimnjacima lađa, nalik kakvom kepecu, leži uboga četvrt radničkih kuća. A u pročelju, skeletna arhitektura – obale reke su oper-vazene dizalicama i makarama i pričuvištima plina.

Čovek se zbuni kada ploveći uz obalu uz ta silna jutra pustare, ugleda staru kuću od kamena, što u pravom pravcatom polju stoji okružena stvarnim drvećem. Zar ovde zaista ima oranice, je li moguće da ova pustoš i ovo rasulo kriju tle što nekad je plodno i blagorodno bilo? Između fabrika tapeta i fabrika sapuna što zatrle su stare travnjake i kaskade, preživljava drveće i pokoje polje – reklo bi se, kakvi ostaci neke druge civilizacije. Još više zbunjuje stara grofovijska crkva što se još uvek zvonjavom oglašava i njena porta što se tako lepo zeleni kao da će pastva ovog časa preko polja pohrliti na misu. A malo dalje, stoji gostionica sa isturenim prozorima, jošte zaodenuta dahom raspusnog i lagodnog života. Sredinom devetnaestog veka beše ovo omiljeno pribežište onih što su znali umetnost svečarenja, a njeno se ime spominjalo u pričama vezanim za neke od znamenitih razvoda brakova toga doba. Danas nema ovde praznovanja – pregalaštvo vlada. Te gostiona stoji

napuštena kao kakva lepotica u večernjoj odori i gleda preko kaljavih zaravni i voskarskih radionica, a pod nasipima zemlje što zadah šire, na koje kamioni sve iznova izručuju svoje toware, presahle su livade gde, ima tome stotinak godina, zaljubljeni parovi šetkali su i brali ljubičice.

I dok mi Temzom uzvodno klizimo ka Londonu, iz grada se ka nama sliva furda. Dereglje natorlošene izlokanim vedrima, nožićima brijača, ribljim kostima i ostacima od jela što su u kanti za smeće završili, starim novinama i pepelom, izbacuju svoje toware po ovoj pustari kakve nema na svetu celom. Ima tome već pet decenija, ovi dugački nasipi utočište pružaju kolonijama pacova; prekriva ih retko busenje trave, a oko njih se šire dim i zadah, pa je vazduh zagušljiv i opor. Rastu gomile otpada, pružaju se i u visinu i u širinu; iz godine u godinu postaju im padine sve okomitije, popločane limenim konzervama, a vrhovi od stvrdnutog pepela zašiljeni im kao tornjići. Kad, eto, mimo ove pogarnosti, klizi veličanstveno i ravnodušno veliki putnički brod što u Indiju se uputio. Promiče sred lađa što tegle smeće i otpadne vode, pa izbija na more. A tu, sleva,

samo malo dalje, opet nas čeka nenadani prizor koji iznova remeti poredak na koji se naše oko sviklo – ta, reklo bi se ovo su najotmenija zdanja što ih je ljudska ruka podigla. Bolnica Grinič, sa svojim stubovima i kupolama prostire se tako skladno sve do same Temze, pa reka nanovo postaje otmeno izletišta engleskih plemića i plemkinja, koji su nekada davno bezbrižno šetali po zelenim travnjacima ili se niz kamene kaskade spuštali do svojih barki da po reci plove. A kako se mostu Tauer približavamo, grad počinje da ističe svoja obeležja. Zgrade se zbijaju sve gušće i grabe u visinu – samom nebu kao da su teški ti gusti, rujni oblaci. Kupole se nadimaju, a crkveni zvonici, kao posedeli od starosti, umešali se u gomilu fabričkih dimnjaka kupastih vrhova što iščezavaju u izmaglici. Huči i bruji veliki grad. I evo nas najzad na suvu, kraj masivnog drevnog zdanja što strahopoštovanje uliva – londonski Tauer. Mnogi je doboš ovde zatamburao i mnoga se glava otkotrljala. I baš do ovog mesta seže nit vodilja, ovde je glavna spona i srce klupka svih onih raštrkanih avetinjskih prizora i vreve trudbenika. Odavde kovitla i huči onaj hrapavi zov grada koji je domamio brodove

sa debele pučine da sada zatočeni leže uz skladišta robe na dokovima.

Sa doka i virimo u utrobu jednog broda što je do-
vabljen u luku, te čami na suvu. Nema na vidiku ni
putnika ni njihovog bagaža; i matrozi su se iskrkali.
Nastupaju sada revnosne dizalice, poniru i podižu se,
jednako se njišući. Iz utrobe broda izvlače bačve, vreće,
sanduke, te ih na obalu u pravilnim zamasima izbacuju.
Odiše skladom ovaj ustaljeni poredak dok ritmično i
vično ređaju jedno za drugim, bure po bure, vreću za
vrećom, sanduk po sanduk, sve jedno iza drugog, i
jedno povrh drugog, te jedno pokraj drugog u beskraj-
nom nizu što se pruža duž bočnih prolaza i zasvođenih
hodnika neuglednih skladišta neomalanih zidova, sa
niskim tavanicama. Drvna građa, železo, žito, vino,
šećer, hartija, mazivo, voće – sve što je prikupljeno sa
nekih prostranih nizija, iz šuma i sa livada širom belog
sveta, pa dopremljeno, ovde se izvlači iz utrobe broda i
smešta na odgovarajuće mesto. Svake sedmice nekoliko
hiljada brodova ovde se oslobodi tereta. A iz mnoštva
raznolike robe, ne samo da svaku pošiljku istovare i bri-
žljivo smeste, već iste izvagaju i otvore kako bi kakvoću

ispitali i pribležili stanje, ušivajući ih potom i polažući na određeno mesto, i to bez žurbe, natenane, da se izbegne zbrka i ne ošteti roba. A sve to obavi nekolicina radnika u košuljama, koji su krajnje predani poslu i zajedničkom cilju teže – jer kupci će njima verovati na reč i poštovati njihovu procenu – a ipak, kadri su da zastanu i upitaju slučajnog posetioca: „A znate li šta se sve pokatkad zadesi u vrećama sa cimetom? Recimo, ovakva zmija!”.

Poneka zmija ili škorpion, kakva buba, grumen ćilibara, pa zub slona što ga je bolest načela, kabao žive – eto samo nekih čudnih i retkih uzoraka što su iz vašara espapa izdvojeni i pogledima izloženi. Izuzmemo li ovaj ustupak učinjen samo da zadovolji našu ljubopitljivost, na Dokovima vlada strogo poslovni duh. A kada retke, neobične i lepe stvari pronađu, smesta im trgovinsku vrednost utvrđuju. Sred slonovače što leži po podu, izdvaja se hrpa kljova, krupnijih i tamnijih. Mrke su, naravno, jer su čamile zarobljene u sibirskom ledu punih pedeset hiljada godina; no, budno oko poznavao slonovače ovde sumnjičavo zatreperi. Mamutske kljove lako se izvitopere te se od njih bilijardske kugle

ne mogu izraditi, već samo drške kišobrana ili okvir kakvog jeftinijeg damskog ogledalceta. Te tako, kupite li ogledalce ili kišobran slabijeg kvaliteta, po svoj prilici držite u ruci delić kljove kakve beslovesne zveri što bejaše tumarala azijskim šumama pre nego što je Engleska ostrvom postala.

Od ove slonove kljove izradiće bilijardske kugle, a od one, držalje kašika za cipele – baš svaki komad espapa pažljivo je ispitan i po nameni i vrednosti svrstan. Dovitljivost i pregalaštvo trgovaca prevazilaze najbujniju maštu. Teško je na svetu celom pronaći proizvod ili restlove što u rastur idu, a da nisu ispitan i neka svrha im dodeljena. Denjci runa, što ih sa australijskog broda istovaraju, naobručeni su železom – da brod primi što više robe; ali ovi se obruč i ne razvlače po podu stovarišta – u Nemačku ih liferuju da se od njih nožići za brijanje načine. Runo, pak, luči loj. Mada neprerađena vuna nije pogodna za izradu pokrivača, od ekstrahovanog lanolina se spravlja krema za negu lica. Pa čak i glavice čička što stižu zadenute u runo pojedinih sojeva ovaca imaju neku svrhu – one su živi dokaz da su ovce na pašu izgonili sred bujnih livada,

pre košenja. Ne preskače se ni najmanja glavica čička, ni rojta vune, niti jedan železni obruč. I tada sasvim nenametljivo, pomalja se kao iz pozadine svrsishodnost svake stvari, te bistrina i promišljenost na kojima počivaju sve ove radnje unoseći tako primesu lepote na koju niko na Dokovima i ne pomišlja. Skladištu robe dolikuje da bude skladište, a dizalici priliči da bude to što jeste. I tako nenametljivo lepota ulazi u našu priču. Poniru dizalice i njišu se u sasvim pravilnom ritmu. Prostrana skladišta spremno prihvataju džakove i bačve, a kroz njihove vratnice se vide i krovovi Londona i katarke i zvonici i žustre kretnje radnika što, zaneseni poslom, istovaraju robu. A kada je burad vina neophodno položiti postrance u zasvođenim podrumima, tajanstvenost prigušenog svetla i lepota niskih svodova uzgred nam dolaze.

Vinski podrumi odišu nekim naročitim dostojanstvom. Njišući svetiljkama čas tamo, čas amo, čini nam se da smo u kakvoj prostranoj katedrali, a u polutami naziremo burad što, kao u osveštenoj volti miruju – u njima dozreva i rudi vino. Dok ševrdamo tako, svetiljkama razgrćući tamu čas ovde, čas onde, po-

mislio bi čovek da smo svita duhovnika što u hramu kakve nemušte religije verske obrede vrše, pre nego li obični kušači vina i carinski službenici. Pred nama kreveta jedna smeđa mačka, a osim nas, drugih tragova ljudskog života u ovim vinskim podrumima nema. Položeni su ovde naši predmeti obožavanja, nabrekli od slatke tekućine što će pokuljati kad se vranj izbije. Kao okađeni, odišu vinski podrumi reskom svežinom vina. Ovde-onde plamti plavičasti plinski plamen, ne zarad svetlosti, niti da bi obasjao svu lepotu avenija zelenkastih i surih svodova, poredanih kao u beskrajnoj povorci, već što vinu treba toplote da uzri. Ovde se lepota iz koristi uzgred rađa. Niski zasvođeni stropovi obrasli su beličastim, vunastim prekrivačem. Gljivice su to, a sad, divne ili gadne, nevažno je; ovde su poželjne: živi su dokaz da u vazduhu dovoljno vlage ima, blagotvorne po ovu dragocenu tekućinu.

Pa čak se i engleski jezik prilagodio potrebama trgovine. Reči kao da su se svile oko predmeta i preuzele njihove obrise. Zaludno je po rečniku tražiti šta u žargonu skladištara znače reči *natega*, *ispovediti*, *košulja*, *tučak*, ali ovde se one nameću same. Kao što su godine

truda i bezbroj pokušaja uloženi u otkriće da istovremeni lagani udarac sa obeju strana bureta lako pokrene vranj. A bržeg i delotvornijeg načina nema. Ovo je vrhunac umešnosti.

Čoveka ovde prožme osećaj da jednoliki tok na Dokovima ne možemo drugačije promeniti do da promenimo sami sebe. Šta bi bilo, recimo, kad bismo prestali da pijemo klaret, ili stali da tkamo prekrivače od gume umesto od vune? Pa čitava bi se mašinerija proizvodnje i razdeobe zateturala i posrnula, a onda bi tražila načina da krene iznova da se prilagođava. Upravo zbog nas – zbog naših sklonosti i potreba, i našeg pomodarstva – brodovlje pristiže u luke, a dizalice poniru i njišu se tamo-amo. Njima gospodare naše potrebe. Iskamo novih cipela, krznarije, tašni, peći, ulja, sutlijaša, sveća. I biva nam dopremljeno! Trgovinska mašinerija, puna zebnje, pomno prati koje li to nove želje klijaju u nama, a koje zamiru. Dok čovek stoji tako na doku i posmatra kako moćni čekrk iz utrobe usidrenog broda izvlači čas ono bure, čas ovaj sanduk i bale vune, oseća se kao kakav važan, složen i preko potreban stvor. Samo zato što neko zaželi da povuče koji

dim, dopremaju se do ove obale silna burad duvana iz Virdžinije. Tolika stada australijskih ovaca moraju se ostrići jer, eto, nama u zimu treba vunениh kaputa. A da bi bila izrađena drška kišobrana kojim dokononjišemo tamo-amo, odrekao se svojih kljova neki mamut čija je rika pre pedeset hiljada godina parala tišinu drevnih močvara.

I evo, polako se od doka udaljava jedan brod na kojem se, u znak polaska, vijori plava zastava; iznova svoj pramac okreće ka Indiji ili Australiji. A u londonskoj luci, u uličici što od doka vodi, tiskaju se kamioneti – jer roba je išla kao na jagmu, pa se sada konji upinju i tegle zaprežna kola ne bi li vuna stigla u svaki kutak Engleske.

Dokovi Londra